

Писмо 22.

Клаудия,

Вярно е! Нещата, за които започвах да говоря и казвах, че ще продължа по-късно, взеха да стават много. Твоето преимущество е, че разполагаш с писмата и можеш да ги препрочиташ, когато искаш. СИГУРЕН съм, че ще се натъкнеш на куп недовършени, нелогични, противоречиви и много, много налудничави неща. И това не е никак странно, защото... Аз самият съм незавършен, нелогичен, противоречив и много, много налудничав.

Все повече ми харесва да говоря за лудостта си.

Лудост... Какво е лудостта?

„Луд е този, който е загубил всичко, с изключение на разсъдъка”.

„Лудостта е последният защитен механизъм, който ни е останал”.

Аз вярвам, че лудостта не е „нездрав” начин на поведение, мислене и възприятие. Лудостта е различен начин на поведение, мислене, възприятие и – защо не? – на усещане.

Точно така!

Различен начин!

През годините, в които специализирах психиатрия, срещнах стотици пациенти с психози („лудите”, както ги нарича народът) и се научих да общувам с тях. Някои от тези хора не ще забравя никога.

Днес, докато ти говоря за различните начини на поведение, в паметта ми изниква дон Маркос и денят, в който го докараха в клиниката „Санта Моника”. Това е история, която съм разказвал безброй пъти и за която приятелят ми Ектор казва, че е израз на най-висша мъдрост. Вярвам, че този ден и тази история промениха живота ми. Дон Маркос беше на около шейсет и пет-седемдесет години. Семейството му го бе довело за постъпване с диагноза маниакалнодепресивна психоза (циклотимия като тази, от която всички страдаме, само дето неговата се отличаваше с по-силно отдалечаване от действителността, с епизоди на дълбока депресия и периоди на еуфория и възбуда, които понякога включват халюцинации, необяснимо поведение, делириуми и т.н.). Съпругата му ми подаде лекарското направление с препоръката за болнично лечение, докато дон Маркос ме наблюдаваше с чудесната и неустойчива усмивка на дядо, излязъл от приказките.

Аз: Е, дон Маркос. Какво ще кажете да влезем в кабинета и да поговорим малко?

Дон Маркос: Бива, синко.

(Влязохме в кабинета. Седнахме.)

Аз: Кажете, дон Маркос, защо според вас ви доведоха тук?

Дон Маркос: Виж, синко, работата е там, че жената и децата не разбират. Мислят, че съм смахнат.

Аз: Защо мислят така? Какво сте направили?

Дон Маркос: Значи един ден отивам на пазара и кого да видя – доня Сулема, съседката отсреща. Докато чакахме на опашката, тя ми каза, че радиото ѝ се повредило и че няма пари да го поправи. Аз се сетих, че у нас има поне два радиоапарата. За какво са ни два? Може ли човек да слуша два радиоапарата наведнъж? Така че казах на доня Сулема да мине през къщи и ѝ подарих единия. И ми стана едно хубаво! Така че излязох на улицата и започнах да питам минувачите на кого му трябва пуловер – защото аз имах пет. След това подарих един костюм, който така и не носех, няколко вратовръзки, малко пари, няколко чифта пантофи... И тъкмо когато се канех да занеса един ръчен часовник на едно момченце, което имаше нужда, домашните ми се ядосаха и не ми позволиха да изляза на улицата. Обадиха се на лекаря, който дойде да ме прегледа и каза да ме доведат тук.

Аз: А вие знаете ли що за място е това?

Дон Маркос: Че как, синко, разбира се. Ти какво мислиш, че съм идиот? Това е клиника.

Аз: Добре, дон Маркос. Вашият лекар ни помоли да ви приемем за няколко дни, да видим дали сте добре. Какво ще кажете?

Дон Маркос: Я кажи, тук може ли да се играе на карти?

Аз: Виж, това не знам, защото аз не играя.

Дон Маркос: Добре де, ще остана. Ако не друго, поне ще те науча да играеш.

Аз: Добре. Хайде сега да излезем да се сбогувате със семейството.

(Тогава, все едно светът се бе обърнал на сто и осемдесет градуса, лицето на дон Маркос се преобрази. Усмивката му изчезна, гласът му затрепери и старецът избухна в отчаян плач, докато докосваше лицата на близките си и жално повтаряше: „Да се пазите, ще ми липсват много, идвайте да ме виждате често“. След това отпусна глава на рамото ми, без да престава да ридае.)

Аз: Госпожо, ако обичате, оставете всичко на мен. Приберете се вкъщи с децата и ако искате, обадете ми се по-късно, да ви кажа дали се е успокоил. Но сега си вървете, за да мога да заведа дон Маркос до стаята му. (Семейството целуна за последен път дон Маркос, който едва успя да изрече няколко несвързани думи. Аз се опитвах да прикрия сълзите си. Близките му се отдалечиха заднешком към изхода и напуснаха болницата.)

Когато чухме изщракването на бравата, дон Маркос надигна глава от рамото ми и погледна към вратата.

Избърса сълзите си с ръкава на ризата. Обърна се към мен с усмивка. Дон Маркос: Добре ли мина?

Аз: (Без да разбирам нищо, без да знам нищо, стоях безмълвен.)

Дон Маркос: Знаеш ли каква е работата, синко? От почти две седмици, когато ме пратят да си легна, плачат с часове и говорят „как ще страда, като влезе в клиниката“. Те очакваха, че ще съм сломен от раздялата с тях, и аз се престорих – така де, какво ми струваше?

Всеки път, когато срещнем някого, чието отношение към света е по-различно от нашето, от моето, от твоето, решаваме, че е луд. Ако не мисли, действа и вярва като всички, очевидно е луд. Луд като Колумб, като Галилей, като Коперник, като Исус и – макар и дума да не може да става за сравнение с всички тях – като мен.

Вярно е, че съществува:

Приятна лудост и страшна лудост.

Любовна лудост и омразна лудост.

Очарователна лудост и зловеща лудост.

Най-важното: има *лудост, която ни прави по-богати*, и за съжаление – *лудост, която ни ограбва*.

Каква ли е моята? Не знам!

Въпреки това, чувствам, че...

мен ме прави по-богат...

жена ми се плаши от нея...

родителите ми се стъписват...

приятелите ми са очаровани...

децата ми се забавляват...

на пациентите им е полезна...

колегите се изненадват.

Какво значение има това? Истината е, че поне от тази лудост не искам да се излекувам.

Ще повтора: Какво значение има това? Нищо няма значение. Има неща, които харесвам, обичам, ненавиждам, смятам за важни, но това е вътре в мен; за външния свят те нямат значение или по-точно, всичко има

значение. Всичко има еднакво значение.

Как така?

От една страна, значението, което имат различните предмети, факти и ситуации, изглежда тяхно качество. За мен то е важно, значи е мое. Когато нещо има значение за мен, тогава участвам и съм ангажиран.

От друга страна, понятията за всичко и нищо, отнесени към тази идея, са равностойни. И двете понятия са еднакво неопределени. Някъде в нас всичко и нищо, всички и никой са едно и също нещо: неразличима мъгла, която – в зависимост от обстоятелствата – ми служи да конкретизирам онова, което не знам, не дръзвам или не искам да определя.

Преди няколко дни Лидия ми каза:

- Откакто те познавам, все по-малко неща имат значение за теб.

Понечих да се съглася. След това да отрека. След това си казах: да и не. Какво значение има?

Лидия е права.

В същото време не е права.

Все по-малко неща имат значение за мен и въпреки че не са много, значението им не спира да расте.

Как трябва да се разбира това?

Или не се разбира?

Разбира ли се?...

Какво значение има!

Писмо 54.

Мила моя,

Днес си дадох сметка, че са минали три години от онова първо писмо, в което ти разказвах за дядо си.

Колко много събития се случиха в твоя живот, в моя, в нашия живот!

Аз се виждам пораснал. Осъзнавам стотиците неща, които съм научил, хилядите неща, които съм научил отново (защото ги бях забравил), и най-вече милионите неща, от които трябваше да се отуча (защото ги бях научил погрешно).

Знаеш ли, точно така растем: учим нещо за първи път, учим нещо отново, отучваме се от друго.

Преди няколко месеца, докато четях биолога Витус Б. Дрьошер*, се натъкнах на теза, която ми изясни куп неща. Според Дрьошер, след като се родят, всички живи същества започват да растат със светкавична бързина; идва обаче момент, в който този ритъм се забавя и растежът спира. За мен бе новост да разбере, че днешната наука е наясно с факта, че точно в момента, в който растежът бива прекратен, започва остаряването – в началото съвсем бавно, а след това, към края на естествения живот, с главоломна скорост – до настъпването на смъртта.

Всичко се преобръща само за един миг!

Това означава, че прословутата зрялост и жизненият разцвет не съществуват във времето. Означава, че всички живи същества растем и остаряваме. И този процес е необратим!

Растежът на човека приключва между двацет и пет и двацет и осем годишна възраст, след което започва остаряването.

Колко съм стар! Моето остаряване е започнало поне преди осем години. Най-хубавото е, че когато прочетох това, осъзнах, че ако процесът протича на физическо-органично ниво, не по-малко вярно е, че същото се случва в психическия, умствен и духовен аспект. Когато престанем да растем, започваме да остаряваме. За щастие съществува една малка разлика.

В духовния аспект този процес е обратим или поне контролируем.

В един стар виц се казва: „Когато се намериш в задънена улица, излез оттам, откъдето си влязъл”.

Духовното ни остаряване започва, когато спрем да растем, когато престанем да учим нови неща, да учим отново нещата, които сме забравили, и да се отучваме от ненужните, когато престанем да живеем с новото, когато престанем да поемаме рискове.

И така, остаряваме. Но изворът на младостта се намира в собствените ни ръце!

Докато продължава растежът, не може да настъпи остаряване.

Ето защо, ако не спираме да растем, ако растем в продължение на целия си живот, тогава духът ни никога няма да остарее!